

עין משפט
נר מצוה

לג:

ר"ן

אפי' תימא דברי הכל. דאפי' לרבנן דאמרי שחייב לזה להחזיר לזה דמי החוב שפרע בשבילו: **גבי מודר הנאה**. דהיינו מתני': **דיהיב על מנא שלא לפרוע עסקין**. כלומר דכשהלווה התנה עמו שלא יהא כח בחזירו לכופו אלא כשירצה הלוה יפרענו מדעתו הלכך כי פרע ליה מדיר לאותו חוב דאע"ג דאפשר דמודר משום כסופא פרע ליה אפ"ה כיון דאי צעי לא פרע ליה לאו מידי יהיב ליה למודר. וכ"ת מינח פורע לו חובו אלא שוקל לו את שקלו היכי שרי אליבא דרבנן איכא למימר דמתנימין לדידהו משכחת לה כגון ששלח את שקלו וגנבז או אבד משנתרמה תרומה דכי ה"ג פטור מלשלם כדמניא בזהבז וגנבזו או אבדזו אס שאלתו את שקליהס למיגור נשבעין לגזרסי הלכך כי שוקל מדיר את שקלו מידי דלא מחייב זה מודר קיהיב וקמ"ל שאע"פ שהיה דרכן לפרוע אותו שרי כיון שאין הגוזרים יכולין לכופו: **גויה שלא לפרוע אטו לפרוע**. כלומר דאי אמרי' דמדיר פורע לו חובו של מודר כשלוה ע"מ שלא לפרוע איכא למיגור דלמא פרע ליה אע"פ שזוה אותו המודר ע"מ שיכפנו המלוה לפרוע הלכך אי ממתי' רבנן ליכא גוונא דשרי אלא ודאי חנן היא ומותר בכל ענין. ובפרק שני דייני גזירות

(כתובות קח). מסקינן בגוונא אחרינא דאמר התם נהי דהנאה לית ליה כסופא מי לית ליה. והאי עמד א' ופירגס את אשתו דאמר דלתנן הניח מעותיו על קרן הכזי כתב הרשב"א ז"ל דדוקא במפרש שמחת מוונות שחייב לה צעלה הוא נותן לה דככה"ג אמר חנן דפטור אכל פירגס סתם חוזר וגובה לפי שכל המפרגס סתם אינו מפרגס בתורת מתנה אלא בתורת הלוואה ונמנא שהיא חייבת לו ומי שפרגס אותה גובה ממנה והיא גובה מצעלה וכמו שפרש"י ז"ל בפרק שני דייני גזירותא) גבי לוותה ואכלה מאי דאמר דאכלה והיא נפרעת מצעלה ובעל חוב גובה ממנה והביא ראיה דהמפרגס סתם לא אמרי' במתנה קיהיב אלא לשם הלוואה מיורד לתוך שדה חזירו ונטעה שלא ברשות (כתובות פ. ב"מ קא). דחייב צעל השדה לשלם ולא כל הימנו שיאמר במתנה נתת לי ועוד רחיה המדגס דירושלמי בפרק אחזה נשך [ב"מ פ"ה ה"א] חד בר נש אישאל לחזריה דינרין אשיריתיה גו ביתיה אמר ליה הכ לי דינרי אמר ליה הכ לי אגר ביתי אתא עובדא קמיה דר' אבה בר זינא ומריקו ליה מאי דהוה חמי למשרייה והכא ודאי בשהעמידו סתם בתוך ביתו מיירי ולא בשהעמידו בפירוש בשכר דא"כ לא הוה אמר ליה איךך הכ לי כל דינרי דהוה פרע ליה מה שהתנה עמו לתת לו בשכירותו וכן נמי ליכא למימר דמשום רבית קאמר דא"כ הוה ליה למימר נכה לי אגר ביתי אלמא המשגה חזירו בתוך ביתו סתם לא למתנה איכיוון אלא לשכירות וכיון שכן המפרגס אשת חזירו סתם חוזר וגובה ממנו אלו דבריו ז"ל. ואינס מחוורים לדעמי דנהי דהני מוכחי דהמתנה את חזירו סתם לאו לשם מתנה קא מכוון אפילו הכי המפרגס את אשת חזירו סתם לתנן הניח מעותיו על קרן הכזי משום דנהי דלאו בתורת מתנה קעביד מיהו סתמא זו אדעתא דבעל נחית ולאו אדעתא ידיה שכבר הוא יודע שאין לנאשה זו נכסים שיהא נפרע מהן אלא מצעלה ולא מסיק אדעתיה לומר שתחמייז היא צהן כדי שחובל לגבות מצעלה ולהגבותו דלאו כולוה אינשי דינא גמירי אלא סתמא אדעתא דבעל נחית ומש"ה נהי דלאו בתורת מתנה קעביד כדמוכחי הנך ראיות דאיייתי הרשב"א ז"ל אפילו הכי לתנן הניח מעותיו על קרן הכזי ואפילו צבעל חוב דוחק נמי דליכא למימר דטעמא דחנן משום דמאי כחנן ליה מפיסס הוינא ליה והוה מחיל לי דהא מתני' דשוקל לו את שקלו אחיא לן שפיר כחנן אף על גב דלא מני' אמר שימחלו לו הגוזרים. ומסתברא לי בדמלוה שיש עליה משכון נמי אבד מעותיו דהא אמרינן הכי דירושלמי [כתובות פ"ג ה"ב] אליבא דבני כהנים גדולים דאמר התם דאפילו לבני כהנים גדולים דאמרי במפרגס את אשתו דישבוע כמה הוציא ויטול התם היינו טעמא משום דלא עלה על דעתו שתמות אשתו ברעב אבל בפורע חובו מודו לחנן דפטור דמאי אמר מפיסס הוינא ליה והוה מחיל לי ואמרינן התם הגע עמךך שהיה בידו משכון מפיסס הוינא ליה ומהדר לי משכוני ונהי דבגמרא דילן לא סבירא לן הכי אליבא דבני כהנים גדולים דא"כ לא הוה מצטריך לאוקמא למתנימין בשלוה על מנת שלא לפרוע [כתובות קח]. אפילו הכי נקטינן מהא דירושלמי דחנן אפילו מלוה שיש עליה משכון אמר דכיון דצירושלמי אמר בפשיעות דמודו ליה רבנן <sup>[דרבנן בזהכי אלמא שמיע להו דחנן אמר הכי ונהי דלפוס גמרא דילן בני כהנים גדולים לא מודו אפילו הכי גמרינן מירושלמי דחנן אמר אפילו במלוה שיש עליה משכון ובהא לא אשכחן איפכא בגמרא דילן. כן נראה לי: מידעס דנפשיה קא מהדר ליה. ולא מהני ליה מידי אלא שמצריח נוק אבידתו מעליו: דקא מהני ליה פרוטה דרב יוסף. דכי מהדר ליה אבידתו מיפטור מלמיתב ליה פרוטה לעני שהעוסק במלוה פטור מן המלוה. ותלי לה דדרב יוסף משום דפלגיז רבה ורב יוסף פ' הכונס כאן לדיר [ב"ק טו:] בשומר אבידה אי הוי בשומר שכר וסבירא ליה לרב יוסף דכיון דמיפטור מלמיתב פרוטה לעני שומר שכר הוי: פרוטה דרב יוסף לא שכיח. שיבא עני לישאל ממנו בצויתה שעה דינימא לא מהדר משום דמתהני מידי דכי האי גוונא כיון דלא שכיח לא הוי ככלל אסור הנאה ומיהו כיון דאפשר דאחי ומתהני מינה שומר שכר הוה עליה וחייב בגניבה ואבידה:
תנן</sup>

אין בין המודר פרק רביעי נדרים

רש"י

דברי חנן היא. דאמר איבד מעותיו שאין למלוה על צעלה של זו כלום הואיל ולא נתן בידו אלא הברית ארי מעליו שפירגס את אשתו שהוא חייב לוונה ה"נ כי פרע חובו אברוחי ארי הוא שאין לו לפרוע ^(א) על החוב כלום ולהכי שרי. דאי כהנים גדולים דפלגיז עליה דחנן היא כיון דאמרי ישבע כמה הוציא ויטול מן הצעל הכא נמי סבירא להו כי פרע חובו יכול הפורע לגבות מן הלוה ולהכי הוי הנאה גמורה אס אין הפורע חוזר וגובה ממנו ואסור: **דיהיב ליה ע"מ שלא לפרוע**. מזה דהשתא כי פורעו זה לא הוי הנאה הואיל ואי צעי לא מני' למיגבא מיניה כלום. ושוקל לו את שקלו נמי מוקמינן ליה לדברי הכל כה"ג שאינו מהנה לו כלום כגון שהוא עצמו שקל את שקלו ושגרו לירושלים וגנבז או אבד לאחר שנתרמה הלשכה והאי לא נתחייב באחריותו ולא היה לו לפרועו דהכי קיי"ל [ב"מ טו:] בני העיר ששיגרו את שקליהן וגנבזו או שאבדו אס נתרמה התרומה נשבעין השלוחין לגוזרים שאבדו ובעלים פטורים דתורמין על האבדו ואס קודם שנתרמה הלשכה נשבעין לבני העיר לפיכך כי חזר הנודר ופרע שקלו מותר דלא מהנה ליה כלל: **משום לפרוע**. דהתם אי הוה פרע חובו הוה מהני ליה: **א ספול הנאה לנקדש**. מפ' בגמרא(י:)

לא שנו. דמחזיר לו אבידתו אלא כשנכסי מחזיר אסורין על צעל אבידה שהמחזיר הדירו מנכסיו: **דכי מהדר ליה מידעס דנפשיה קמהדר ליה**. וליכא הנאה שאינו מהנהו מנכסיו כלום: **אבל נכסי צעל אבידה אסורין על מחזיר**. דמחזיר מודר מצעל אבידה לא מני' מהדר ליה אבידתו משום דאי מהדר ליה הוה מתהני מצעל אבידה: **פרוטה דרב יוסף**. דאמר רב יוסף העוסק במלוה פטור מן המלוה ולא צעי למיתב ליה פרוטה לעניא בשביל אותה מלוה שמקיים הלכך אין מחזיר לו אבידתו: **פרוטה דרב יוסף לא שכיח**. דלא שכיח כה"ג דלהוי שציק ולא יהיב פרוטה לעניא בשביל אותה מלוה ולא מתהני מיניה כלל לפיכך מחזיר לו אבידתו:
תקוס

ארי: דבהני ליה פרוטה דרב יוסף. פי' בשעה שעסק במלוה אבידה וא"ת שכיב לו אכילת הנאה בנקוס אותה פרוטה מתקוס טעטילי עליה שכר וי"ל דלא מני' לדיון לדעת כמה פעמים פטור הוא על ידי מחיתב ריפתא לעניא וא"ת והא אברוחי ארי בעלמא הוא שמצריח מעליו העני דאפי' גבי פורע חוב חשבינן ליה מצריח ארי משום דמני' למימר מפיסי' ליה לפיכך לא ברי היזיקא כ"ש הכא גבי פרוטה שאינה מנייה כ"כ והא לא חשיב הנאה וי"ל דפורע חובו היינו אותו שפורע חובו עבורו מצריח ארי מעליו הלכך לאו ברי היזיקא ולכך הוי כמצריח ארי אבל הכא המחזיר עצמו כמצריח הארי מטל עצמו ע"י שמתעסק באצידת חזירו והרי הוא כאילו נוטל מכיסו של צעל אבידה ונותנה לעני ה"נ גבי פורע חובו אס הצעל חוב נוטל מעות מזה לפטור חובו כמו כן היה אסור:
תנן

מסורת הש"ס

(א) כתובות קז. א. ב"ק נ. כ"מ כט. פכ. שבעות מד. א. [שייך למשנה ג.]. (ב) [תקנן לד. א.] (ג) [כתובות קז: ד"ה תקנן.] (ד) [א"ל]

תוספות

הנן אובר איבר מעותיו. משום דהוי מצריח ארי בעלמא ואע"י דחייב במזונות אשתו מ"מ יכול לומר שהיתה מסתפקת ממעשה ידיה וא"ת והא פריך השוכר [אתה] הפועל (ב"מ ג.): דרועה שהקדים ברעוסי ובמקלות חחרין ויעולין שכרם צבעה הבית ואחאי מצריח ארי בעלמא וי"ל דלאו מצריח הוא כיון דבני היזיקא שאס לא אכיל הקידש הארי היה אוכל בהנאות ויכא דלא ברי היזיקא שארי אטו מנש עומד ומזומן ואחי מילין כי אס מפחד הארי לא הוי ברי היזיקא וא"ת בפורע חובו מצריח מיניה והלא דיוע לכל שיש לו לפרוע חובו וא"כ מהכחו וי"ל דפורע חובו היינו זו אשתו ובניו דליפשר שיפרנסו ממעשה ידיהם ולא ברי היזיקא אבל לא נראה דמקלמאר אחרי כן וון את בניו ואת צותיו אלמא משמע דמה שאמר ון בניו לאו פורע חובו וי"ל דירשא מיירי שזן אשתו ואת בניו שאז בפניו וסיפא מיירי בפניו וזהו חידוש ואף על גב שמפרגס בפניו ואין מוחזר אפי"ה חשבינן להו מצריח עי"ל דפורע חובו היינו פורע ממש וא"ת י"ל ודאי נלאון מצריח ארי י"ל דיוכל לומר בע"מ לפרוע חובו מפיסיקין ליה דמחיל לי ואפילו במשכון מפיססנא ליה והדר לי משכני הלכך לאו ברי היזיקא ולכך הוי מצריח ארי: דבהני ליה פרוטה דרב יוסף. פי' בשעה שעסק במלוה אבידה וא"ת שכיב לו אכילת הנאה בנקוס אותה פרוטה מתקוס טעטילי עליה שכר וי"ל דלא מני' לדיון לדעת כמה פעמים פטור הוא על ידי מחיתב ריפתא לעניא וא"ת והא אברוחי ארי בעלמא הוא שמצריח מעליו העני דאפי' גבי פורע חוב חשבינן ליה מצריח ארי משום דמני' למימר מפיסי' ליה לפיכך לא ברי היזיקא כ"ש הכא גבי פרוטה שאינה מנייה כ"כ והא לא חשיב הנאה וי"ל דפורע חובו היינו אותו שפורע חובו עבורו מצריח ארי מעליו הלכך לאו ברי היזיקא ולכך הוי כמצריח ארי אבל הכא המחזיר עצמו כמצריח הארי מטל עצמו ע"י שמתעסק באצידת חזירו והרי הוא כאילו נוטל מכיסו של צעל אבידה ונותנה לעני ה"נ גבי פורע חובו אס הצעל חוב נוטל מעות מזה לפטור חובו כמו כן היה אסור:
תנן

ד א מיי פייב מהל' אשות הל' יט ופכ"ו מהל' מלוה הל"ו סמג עשין מה ולאיון פח טוש"ע אה"ע סימן ע סעיף ח וטוש"ע ח"מ סימן קכח סעיף א:

ה ב מיי פיו מהלכות נדרים ה"א סמג לאיון רמב טוש"ע י"ד סימן רכא סעיף ג:

הגהות הב"ח

(א) גמ' דיהיב ליה על מנת: (ב) שם דקא מתחבני פרוטה דרב יוסף: (ג) רש"י ד"ה דברי חנן וכו' לפרוע החוב כלום וכו' דאי בני כהנים כלי"ל ותיבת על נתקח:

מוסף רש"י

חנן אמר איבר את מעותיו. שלא אמרתי לך הלוה ואני פורע. אבל אס הלוה את האשה משות למזונותיה על מנת שתשאל לו, הוא מועטה והיא מועבת הצעל ויחסל (כתובות קז.).

פירוש הרא"ש

חנן היא. דאמר איבד את מעותיו ואינו יכול לומר את חובך פרעתי שלם לי והי"ה ה"נ בכל חוב שעליו ועמד זה ופרעו וזה לא אמר לו הלווי את חייב לו כלום וכיון דאילו פרעיה לשם הלוואה לאו מידי קיהיב ליה: ע"מ שלא לפרוע. עד שירצה לפרוע מעמנו אבל לא יכול ללוותו הלכך לא מהני ליה מידי. קי פרש"י ז"ל צפ' בתרא דכתובות: מידעס דנפשיה קמהדר ליה. מלוה בעלמא קעביד ולא מהני ליה מידי: מהני ליה פרוטה דרב יוסף. דאמר בפרק המפקיד (ב"מ כט.) דשומר אבידה כש"ש בזהוה הנאה דלא קבע למיתב ריפתא לעני אס יודמן לו עני בשעה שהוא עסוק בשמירת האבידה כגון לשטוחה דהעוסק במלוה פטור מן המלוה וכן נמי הכא בשעה שהוא מוליק האבידה לביתו פטור מן הצדקה: פרוטה דרב יוסף לא שכיח. שידמן לו עני בצויתה שעה: